

Kaczorowski, Barłomiej

"Twoje imię. Przewodnik onomastyczno-hagiograficzny", Henryk Fross, Franciszek Sowa, wyd. 2, Kraków 1982 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 75/4, 798-799

1984

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Henryk Fross, Franciszek Sowa, *Twoje imię. Przewodnik onomastyczno-hagiograficzny*, wyd. 2, Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy, Kraków 1982, s. 554.

Nakładem oficyny krakowskiej prowincji Towarzystwa Jezusowego ukazała się w drugim wydaniu (I-sze w 1975 r.) wielce interesująca i pionierska publikacja dwóch autorów związanych z kręgiem naukowym zakonu. Książka łączy w sobie dwie jakże różne funkcje — popularnej poszukiwanej zawsze księgi imion i obszernego katalogu świętych Kościoła Powszechnego. Uznać trzeba, że postawione zadanie zostało przez autorów wykonane w sposób więcej niż zadawalający. Najważniejszym atutem dzieła jest udana próba zapalenia rażącej luki w polskim piśmiennictwie. Reprezentuje ono przy tym rzadki, acz nader pożądany, typ opracowania o dużym ładunku naukowości umiejętnie popularyzującego wiedzę bez zbędnego unaukowiania i jednocześnie bez przesadnych uproszczeń.

Partie wstępne publikacji, pióra Franciszka Sowy, stanowią wprowadzenie do zagadnień onomastyki, niezbędne do posługiwania się katalogiem. Omówione zostały typy imion pod względem budowy, ich znaczenia oraz pochodzenia kulturowego. Dalsze rozdziały poświęcono źródłom i historii kultu świętych przede wszystkim w czasach średniowiecza i po Soborze Trydenckim, a także dzisiaj w okresie reformy po Vaticanum Secundum. Ciekawym fragmentem książki pozostaje z pewnością część poświęcona dziejom kalendarzy kościelnych aż po dzień dzisiejszy, rozprawiająca się z olbrzymią liczbą błędów i pomyłek nawarstwiających się od wieków, a szczególnie już za naszych czasów. „Twoje Imię” zawiera własny kalendarz kościelny. Nie sposób oprzeć się jednak wrażeniu, że niezamierzonym skutkiem tego własnego ujęcia stać się może pomnożenie nieporozumień i tak już wielu, a wywołanych ustawicznym „porządkowaniem” kalendarza.

Potrzebnym uzupełnieniem części pierwszej stało się uwzględnienie tzw. kalendarza imion słowiańskich nawiązującego do tradycji Tadeusza Wojewódzkiego i Witolda Taszyckiego.

Część druga autorstwa członka Société des Bollandistes o. Henryka Frossa SI, a zajmująca łącznie połowę książki stanowi zestaw przeszło osmiuset zwiezłych żywotów świętych i błogosławionych. Doboru dokonano kierując się podwójną zasadą, bądź uwzględniając najbardziej znanych świętych noszących dane imię, bądź ograniczając się do postaci, o których wiedza jeszcze się nie upowszechniła. Tak pod hasłem „Jan” znajdziemy aż 24 reprezentantów, od św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty do św. Jana Bosco, zaś pod imieniem „Maria” tylko Najświętszą Pannę Marię i św. Marię Goretti, zwaną św. Agnieszką XX wieku. Brak innych świętych i błogosławionych imienniczek Matki Chrystusa wynagradza sowiec interesujący przegląd najważniejszych święt związanych z kultem maryjnym. W znacznej mierze udało się autorowi połączyć tradycyjne poczty świętych Ojców i Doktorów Kościoła, Dziewic i Wdów, Królów i Męczenników, Papieży i założycieli poszczególnych zgromadzeń zakonnych, z przykładami postaci przepomnianych lub tych, których kult szerzy się dopiero wśród wiernych. Szerzej potraktowano polskich świętych przydając również pokaźną liczbę błogosławionych (np. bł. bł. Kinga, Salomea, Wincenty Kadłubek). Każdy z biogramów składa się z trzech elementów. Pierwszy to krótkie wyjaśnienie etymologiczne imienia, kraju jego pochodzenia oraz wskazania początków występowania w Polsce i innojęzycznych odpowiedników. Gros miejsca przeznaczono na właściwy żywot połączony z historią kultu (m. in. data beatyfikacji i kanonizacji). Ze szczególnym pietyzmem uwypuklono *dies natalis* każdego ze świętych. Wartość dzieła podnoszą noty bibliograficzne, sporządzone przez autorów przy współudziale o. Jerzego Paszندی SI i inż. Józefa Kłotta, odsyłające do podstawowych zestawów literatury, jak i do najważniejszych opracowań obcojęzycznych i polskich. Zaktualizowane notki będą nieocenioną pomocą zarówno dla badaczy jak też dla „profanów”. Nie oznacza to jednak, że

książka pozbawiona jest pewnych niedociągnięć. Tyczy to się zwłaszcza patronatów uwzględnionych szcątkowo, a i przypadkowo. Przykładem niech stanie się czterestu wspomoczeni, których nie sposób wyłowić spośród setek biogramów. Nader oszczędnie potraktowano także przedstawienia ikonograficzne, a nawet podstawowe atrybuty poszczególnych świętych. Po części owe braki rekompensują odsyłacze bibliograficzne.

„Twoje Imię” w swojej nowej, rozszerzonej i poprawionej wersji winno znaleźć się w podręcznej bibliotece każdego kogo interesują dzieje Kościoła, przede wszystkim zaś hagiografia.

B. K.

Tabula Imperii Byzantini, hrsg. von H. Hunger. Bd. 1: J. Koder, F. Hild: *Hellas und Thessalia*, Wien 1976, s. 316; Beiheft zu Band 1: F. Kelnhofer, *Die topographische Bezugsgrundlage der Tabula Imperii Byzantini*, Wien 1976, s. 44; Bd. 2: F. Hild, M. Restle, *Kappadokien (Kappadokia, Charsianon, Sebasteia und Lykandos)*, Wien 1981, s. 338; Bd. 3: P. Soustal, *Nikopolis und Kephallenia*, Wien 1981, s. 325.

Powyższe pozycje stanowią początek imponującego rozmachem, bo obliczonego na 40 tomów, przedsięwzięcia mającego uzupełnić dotkliwą lukę istniejącą dotychczas w dziedzinie geografii historycznej Cesarstwa Bizantyjskiego, a będącego realizacją projektu badawczego, zaprezentowanego przez bizantynistykę austriacką na XIII Międzynarodowym Kongresie Bizantynistów w Oxfordzie w roku 1966. Projekt ów, zakładający dokładne odtworzenie topografii imperium w ramach struktury temowej, spotkał się z dużym zainteresowaniem i aprobatą specjalistów, aczkolwiek nieodosobnione były głosy podnoszące ogromny stopień trudności podjętego przedsięwzięcia, wynikający m.in. z wielkiej różnorodności bazy źródłowej (ze szczególnym uwzględnieniem wyników badań archeologicznych), wymagającego ponadto długotrwałych badań interdyscyplinarnych, w których czołowe miejsce zajmowała problematyka kartograficzna. Zadanie postawione przed kartografią zawierało się w obowiązku sporządzenia 40 podwójnych (topograficznych i tematycznych) map. Przewodnictwo specjalnie powołanej przez Austriacką Akademię Nauk komisji mającej się zająć realizacją projektu powierzono renomowanemu uczonemu, profesorowi Herbertowi Hungerowi, a w skład zespołu weszli m.in. Johannes Koder, Friedrich Hild, Marcell Restle, Peter Soustal i Klaus Belke. Zadanie przygotowania map o ujednoczonej podziałce 1:800 000 powierzono pracownikom Instytutu Kartografii AAN i jak wskazują dotychczasowe osiągnięcia, zostało ono wykonane więcej niż zadowalająco. O zasadach jego realizacji od strony techniczno wyczerpująco informuje uzupełnienie do tomu I autorstwa Fritza Kelnhofera.

Dodatkowym produktem prac zespołu profesora Hungera miały stać się studia monograficzne, traktujące o poszczególnych regionach, powstałe niejako na marginesie podstawowych badań. Postulat ów zaowocował do chwili obecnej trzema ważnymi publikacjami, a to studium Kodera o topografii i zasiedleniu Negroponte (dz. Euboea) w czasie przynależności tej wyspy do Republiki Weneckiej (1973), praca Hilda o bizantyjskim systemie dróg w Kapadocji (1977) oraz studium Restle'a o wczesnobizantyjskiej architekturze tej prowincji (1979). Wszystkie w/w prace ukazały się jako kolejne tomy serii zatytułowanej „Veröffentlichungen der Kommission für die TIB”.